

SPIS TREŚCI

Od redakcji	7
ARTYKUŁY	
Anna Kubiak, Aneta Krzewińska – Sondaż deliberatywny – inwentarz problemów	9
Franciszek Sztabiński, Teresa Żmijewska - Jędrzejczyk – <i>Mixed Mode Survey</i> <i>Design: problem efektu techniki</i>	3
Rafał Boguszewski, Natalia Hipisz – Od kwestionariusza papierowego do wspomaganego komputerowo. Analiza porównawcza technik PAPI i CAPI	65
Katarzyna Grzeszkiewicz - Radulska – Jak w Polsce rozwija się zjawisko nieдоступności respondentów? Analiza na przykładzie badań CBOS 1993–2011.....	83
Natalia Hipisz – Standaryzowane techniki badawcze jako szczególny sposób komunikowania się	113
Wojciech Jabłoński – Sytuacje trudne w wywiadzie telefonicznym	133
Sylwia Męćfał – Problemy badań terenowych – wybrane kwestie metodologiczne, praktyczne oraz etyczne przy badaniu zjawisk „trudnych”.....	155
Rafał Maciąg – Społeczna konstrukcja dokumentów i danych urzędowych. Dane medyczne	179
Jolanta Lisiek - Michalska – Ocena metodologicznej i praktycznej jakości fokusa – propozycja procedury	201
RECENZJA	
Klaus Krippendorff, Content Analysis. An Introduction to Its Methodology Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2004 (Sylwia Męćfał)	229

LIST OF CONTENTS

ARTICLES	
Anna Kubiak, Aneta Krzewińska – Deliberative polling® – a list of problems	30
Franciszek Sztabiński, Teresa Żmijewska - Jędrzejczyk – <i>Mixed Mode Survey</i> <i>Design: Mode Effect Problem</i>	63
Rafał Boguszewski, Natalia Hipisz – From the paperquestionnaire to the computer-assisted one. The comparison of PAPI and CAPI	82

Katarzyna Grzeszkiewicz-Radulska – How is the nonresponse phenomenon developing in Poland? A trend analysis of nonresponse in Poland in 1993–2011 based on CBOS research	111
Natalia Hipisz – Standardized research techniques as a special type of communication – the comparison of the personal standardized interview, the telephone interview and the auditorium survey	131
Wojciech Jabłoński – Difficult situations in telephone interviews	153
Sylwia Męćfał – Problems in field work/field studies – chosen methodological, practical and ethical issues in exploring “difficult” phenomena	178
Rafał Maciąg – The social construction of official documents and data. Medical data.....	199
Jolanta Lisiek-Michalska – Methodological and practical evaluation of fokus group interview (FGI) – a proposal of evaluative procedure	227

ANNA KUBIAK
ANETA KRZEWIŃSKA
Uniwersytet Łódzki

SONDAŻ DELIBERATYWNY[®] – INWENTARZ PROBLEMÓW

Streszczenie

W artykule prezentujemy sondaż deliberatywny[®] – metodę badania opinii, stworzoną i opatentowaną przez Jamesa S. Fishkina. W pierwszej części opisujemy poszczególne etapy prowadzenia tego typu badań oraz prezentujemy sondaż, zrealizowany w Poznaniu w 2009 r. (jedyne przeprowadzone w Polsce), który dotyczył poglądów mieszkańców miasta na temat zarządzania stadionem po Mistrzostwach Europy w Piłce Nożnej EURO 2012. W drugiej części artykułu przedstawiamy wielowątkową metodologiczną analizę tej metody badawczej, wskazując na problemy związane z realizacją takiego badania, a także podkreślając zalety tego przedsięwzięcia, do których zaliczamy przede wszystkim aktywizowanie obywateli i włączanie ich w proces podejmowania decyzji.

DELIBERATIVE POLLING[®] – A LIST OF PROBLEMS

Abstract

In this paper we presented deliberative polling[®] – the opinion research method created and patented by James S. Fishkin. In the first part of the article we focused on phases of conducting this type of research and presented the only one so far in Poland deliberative polling[®] which was organized in Poznań in 2009. The researchers were interested in the opinions of residents on the management of the stadium after EURO 2012. In the second part we analysed the research method from a variety of points of view, we highlighted some of the problems connected with organizing of this type of research, but we underline advantages of this research. The most important advantages included on: stimulating of citizens to act and contribute into the process of making decisions.

FRANCISZEK SZTABIŃSKI
ORBS IFiS PAN
TERESA ŻMIJEWSKA-JĘDRZEJCZYK
ORBS IFiS PAN/MillwardBrown SMG/KRC

MIXED MODE SURVEY DESIGN: PROBLEM EFEKTU TECHNIKI

Streszczenie

W sytuacji pogarszających się warunków realizacji badań surveyowych poszukuje się sposobów ograniczenia błędu pomiaru (*Total Survey Error*), związanego z nieuczestniczeniem wylosowanych jednostek w wywiadzie (*Non Response Error*). Jedno z rozwiązań stanowi procedura *Mixed Mode Survey Design*, która polega na uzyskiwaniu tych samych informacji od różnych osób, przy wykorzystaniu odmiennych technik badawczych, np. wywiad PAPI (*Paper and Pencil Interviewing*),

CATI (*Computer Assisted Telephone Interviewing*), CAWI (*Computer Assisted Web Interviewing*). Jednakże wykorzystanie tej procedury może powodować wystąpienie efektu techniki (tzw. *Mode Effects*). W artykule analizujemy efekt techniki na płaszczyźnie: (i) sformułowania pytania; (ii) sposobu kontaktowania oraz (iii) sposobu komunikowania się z respondentem, poddając ocenie wskaźnik realizacji (tzw. *Response Rate*) oraz porównując odpowiedzi respondentów na te same pytania, uzyskane przy zastosowaniu różnych technik.

W analizach wykorzystano materiały zebrane w projektach realizowanych techniką PAPI (badanie European Social Survey, round 3) oraz CATI (badanie w ramach metodologicznego grantu ESS Infrastructure: i3.). Wyniki przeprowadzonych analiz potwierdzają istnienie poważnych różnic związanych z efektem techniki (w przypadku wywiadu PAPI i CATI). Stawia to pod znakiem zapytania ideę ich łączenia celem ograniczenia błędu braku odpowiedzi.

MIXED MODE SURVEY DESIGN: MODE EFFECT PROBLEM

Abstract

The fieldwork conditions for surveys becomes progressively worse so methods are being sought to reduce the *total survey error* arising from *non-response error*. One solution is the *mixed mode survey design* procedure whereby the same information is obtained from different respondents, using different data collecting modes (e.g. PAPI, CATI, Web survey). However, this procedure may produce the so-called *mode effect*. In this paper, we analyse the mode effect from the following perspectives: (i) wording of questions, (ii) contacting mode, and (iii) mode of communication with the respondent. We assess response rates and compare respondents' answers to the same questions obtained through different techniques.

Our analysis is based on materials collected in research projects employing two modes PAPI (the European Social Survey, Round 3) and CATI (ESS Infrastructure: i3, a study funded under a methodological grant). The findings from our analysis confirm the existence of significant differences related to the *mode effect* (in the case of PAPI and CAPI). Those findings challenge the idea of combining those modes to reduce *non-response error*.

RAFAŁ BOGUSZEWSKI
NATALIA HIPSZ
Centrum Badania Opinii Społecznej

OD KWESTIONARIUSZA PAPIEROWEGO DO WSPOMAGANEGO KOMPUTEROWO. ANALIZA PORÓWNAWCZA TECHNIK PAPI I CAPI

Streszczenie

Dywersyfikacja technik ilościowych w naturalny sposób rodzi pytanie o ich ekwiwalentność. W niniejszym opracowaniu porównano dwie popularne w Polsce procedury badawcze: „tradycyjną” technikę PAPI oraz „nowoczesną” – CAPI. Analizy przeprowadzono w oparciu o doświadczenia

Centrum Badania Opinii Społecznej – polskiego ośrodka badawczego, w którym we wrześniu 2008 roku, po dwudziestu sześciu latach badań tradycyjnych, przeprowadzono pierwszy pomiar z wykorzystaniem techniki CAPI. W artykule w pierwszej kolejności opisano zróżnicowanie technik w aspekcie wskaźników realizacyjnych, a następnie zanalizowano wpływ procedur na stosunek respondentów do aktu pomiaru oraz udzielane odpowiedzi.

FROM THE PAPERQUESTIONNAIRE TO THE COMPUTER-ASSISTED ONE THE COMPARISON OF PAPI AND CAPI

Abstract

The diversification of quantitative techniques naturally raises the question of their equivalence. The paper makes a comparison of two standardized research techniques popular in Poland: “the traditional one” – PAPI and “the modern one” – CAPI. It is based on the experience of Public Opinion Research Center – Polish research center, where in September 2008, after twenty-six years of traditional researches, the first measurement was carried out using CAPI technology. The article first describes the diversity of techniques in terms of realization indicators, then analyzes the impact of procedures on the respondents’ attitude to the act of the measurement and answers given to survey questions.

KATARZYNA GRZESZKIEWICZ-RADULSKA
Uniwersytet Łódzki

JAK W POLSCE ROZWIJA SIĘ ZJAWISKO NIEDOSTĘPNOŚCI RESPONDENTÓW? ANALIZA NA PRZYKŁADZIE BADAŃ CBOS 1993–2011

Streszczenie

Celem artykułu jest przedstawienie i objaśnienie trendów niedostępności respondentów w oparciu o dane z lat 1993–2011 dla sondażu „Aktualne problemy i wydarzenia”, realizowanego techniką wywiadu osobistego przez Centrum Badania Opinii Społecznej. W pracy autorka posługuje się miarami poziomu realizacji przyjętymi przez AAPOR. Wyniki wskazują, że na przestrzeni badanego okresu odsetek odpowiedzi (RR2) spadł o około 40 punktów procentowych, głównie za sprawą wzrostu nieobecności oraz odmów. W analizach wielozmiennowych ustalono, że na kształt krzywej kontaktów (CON1) niekorzystnie wpłynęła przede wszystkim zmiana sposobu doboru próby (przejście z prób gospodarstw domowych na próby imienne) oraz większe obciążenie ankietera pracą. Zmiana sposobu doboru respondentów miała jednak korzystny wpływ na poziom kooperacji (COOP4). Czynniki niesprzyjające partycypacji w sondażach to większe obciążenie ankietera pracą, a także negatywne nastroje społeczne i poprawa sytuacji ekonomicznej w kraju.

**HOW IS THE NONRESPONSE PHENOMENON DEVELOPING IN POLAND?
A TREND ANALYSIS OF NONRESPONSE IN POLAND IN 1993-2011
BASED ON CBOS RESEARCH**

Abstract

Using AAPOR's final disposition codes, the author shows trends in nonresponse rates from 1993 to 2011 based on the personal interview survey (CAPI) "Current Problems and Events" conducted in Poland by the Public Opinion Research Center (CBOS). The author shows that since 1993 response rate (RR2) has remarkably decreased (by 40 percentage points) due to noncontacts and refusals. The findings of multivariate analysis demonstrate that the lower contact rate (CON1) can be explained by changes in sample design (i.e. using individual samples rather than household samples) and interviewer workload.

The transition of sampling choices however, positively influenced the level of respondents' cooperation (COOP4). The adverse factors affecting respondents' participation are: heavier interviewer workload, a negative social mood and an improvement in the economic situation.

NATALIA HIPSZ

Centrum Badania Opinii Społecznej

**STANDARYZOWANE TECHNIKI BADAWCZE JAKO
SZCZEGÓLNY SPOSÓB KOMUNIKOWANIA SIĘ**

Streszczenie

Badania ilościowe w Polsce i na świecie realizowane są z wykorzystaniem technik badawczych zróżnicowanych w aspekcie warunków technologicznych i komunikacyjnych realizacji. Wysiłki naukowe podejmowane przez socjologów pozwalają przypuszczać, że zróżnicowane uwarunkowanie komunikacyjne pomiarów może przesądzać o braku ekwiwalentności, mniejszej bądź większej wiarygodności zgromadzonych danych. W niniejszym opracowaniu analizie poddano trzy standaryzowane techniki badawcze: osobisty wywiad kwestionariuszowy, telefoniczny wywiad kwestionariuszowy oraz ankietę audytoryjną. Artykuł, częściowo w drodze syntezy wyników prac empirycznych, dokonuje deskrypcji ilościowych podejść badawczych w kategoriach teorii komunikacji.

**STANDARDIZED RESEARCH TECHNIQUES AS A SPECIAL TYPE
OF COMMUNICATION – THE COMPARISON OF THE PERSONAL STANDARDIZED
INTERVIEW, THE TELEPHONE INTERVIEW AND THE AUDITORIUM SURVEY**

Abstract

Quantitative researches which are conducted in Poland and all over the world use techniques varied in terms of technological and communication conditions of realization. Scientific efforts which have been made by sociologists suggest that the differential communication conditioning of measurement may prejudice of nonequivalence, higher or lower level of reliability of gathered data.

The paper analyzes three standardized research techniques: the personal standardized interview, the telephone interview and the auditorium survey. The article, partly by synthesis of empirical studies' results, makes a description of quantitative research methods in the context of the theory of communication.

WOJCIECH JABŁOŃSKI
Uniwersytet Łódzki

SYTUACJE TRUDNE W WYWIADZIE TELEFONICZNYM

Streszczenie

W artykule przedstawiam wyniki badania metodologicznego, jakie przeprowadziłem wśród ankierów telefonicznych współpracujących z czołowymi polskimi agencjami badawczymi. W projekcie starałem się ustalić, jak bardzo różne czynności wykonywane w studiu CATI są dla ankierów stresujące. Ponadto, zależało mi na identyfikacji strategii, jakie stosują ankierzy, gdy napotykają na kłopotliwych respondentów.

Wyniki badania pokazują, że stresujące dla ankierów są dwa rodzaje zadań: czynności związane z ryzykiem przerwania wywiadu przez respondenta oraz czynności powodujące poważne obciążenie ankiera. Strategie wdrażane przez ankierów w trakcie rozmowy z trudnym respondentem zależą od rodzaju kłopotliwej sytuacji. W przypadku, gdy respondent ma trudności ze zrozumieniem pytań, większość ankierów destandardyzuje przebieg wywiadu, upraszczając słownictwo i składnię. Reakcje ankierów w innych sytuacjach (respondenci niechętni, zirytowani, cechujący się dużą aktywnością uboczną) są bardziej skomplikowane i zależą od szeregu czynników.

DIFFICULT SITUATIONS IN TELEPHONE INTERVIEWS

Abstract

The results show that there are two types of duties causing stress to the interviewers: activities that may lead to an interview break-off and activities that cause cognitive difficulties to the interviewers. Methods adopted by the interviewers in dealing with problem respondents seem to be dependent on the type of troublesome situation. In instances when respondents experience difficulty in understanding the questions, most interviewers destandardize the interview protocol and simplify the vocabulary and syntax. Interviewers' reactions and strategies in other situations (i.e. reluctant, irritated and talkative respondents) are more complicated and are thus determined by many factors.

SYLWIA MĘCFAL
Uniwersytet Łódzki

**PROBLEMY BADAŃ TERENOWYCH – WYBRANE KWESTIE
METODOLOGICZNE, PRAKTYCZNE ORAZ ETYCZNE
W BADANIU ZJAWISK „TRUDNYCH”**

Streszczenie

Najbardziej interesujące zjawiska społeczne są na ogół trudno dostępne dla badacza. Trudności w tego typu projektach badawczych pojawiają się na każdym kroku: problem wiarygodności informatorów/badanych, problem wyboru odpowiedniej metody, problem niedostatecznej wiedzy na dany temat. Wszystko to powoduje, że badacz może znaleźć się w sytuacji, kiedy kontrola procesu badawczego jest niewielka. Czasami przeprowadzenie niektórych czynności badawczych może okazać się niemożliwe (np. ze względu na brak zgody na wejście do instytucji totalnej czy niechęć badanych do ujawniania informacji, które mogą uderzać w nich samych). Zjawiska trudno dostępne najczęściej opierają się metodom ilościowym. Złożoność takich zjawisk, ich specyfika, sprawiają, że badacze sięgają po metody jakościowe. Nie oznacza to jednak, że wybór ten chroni ich przed innymi niełatwymi decyzjami podczas pracy w terenie – może się okazać, że ostatnią instancją odwoławczą pozostaje intuicja badawcza i doświadczenie w pracy w terenie. Jak radzić sobie w terenie badając grupy zamknięte, wykluczone, specyficzne grupy zawodowe, społeczności lokalne, czy też zjawiska, które budzą wątpliwości etyczne: działania zakulisowe, korupcję, konflikt interesów? Jakich problemów możemy się spodziewać? W artykule postaram się zaprezentować przykłady zmagania badawczych ze zjawiskami trudno dostępnymi.

**PROBLEMS IN FIELD WORK/FIELD STUDIES – CHOSEN METHODOLOGICAL,
PRACTICAL AND ETHICAL ISSUES IN EXPLORING “DIFFICULT” PHENOMENA**

Abstract

The most interesting social phenomena are usually difficult to access for a researcher. Different problems in such research projects appear every step a researcher take: reliability and credibility of informants, choosing a right research method, having insufficient knowledge about the subject. All these factors can cause that a researcher has not enough control over research process. Sometimes a researcher might not even be able to conduct everything he/she planned (e.g. he/she will be refused to conduct research in a total institution or the informants will not be willing to share pieces of information which are harmful for themselves). Quantitative methods are usually of no use in exploring such phenomena. Their complexity, specifics cause that researchers use qualitative methods. Choosing these methods does not mean that a researcher can avoid difficult decisions whilst doing the field work – it can happen that the last source of reference is researcher's intuition and experience in field work. What are the ways of conducting research on closed or excluded groups, total institutions, specific professional groups, local communities or the phenomena that cause ethical doubts: actions 'behind the scenes' or other covert activity involving corruption or conflict of interest? What are the difficulties and problems we can expect? In my paper I present examples of different research on phenomena that are difficult to investigate.

RAFAŁ MACIĄG
Uniwersytet Warszawski

SPOŁECZNA KONSTRUKCJA DOKUMENTÓW I DANYCH URZĘDOWYCH. DANE MEDYCZNE

Streszczenie

Konstrukcja społeczna oznacza, że dokument lub dane są wytworem organizacji, w której powstają. Dokument jest na tyle wiarygodny, na ile organizacja pragnie wykazać swoje osiągnięcia albo ukryć wady. W ten sposób powstają sprawozdania urzędowe, kościelne lub bankowe. Jednym z rodzajów danych są dane medyczne: samobójstwa, dane psychiatryczne czy dane na temat aborcji. W artykule poruszono problem małego zaufania socjologów do danych urzędowych i jednocześnie większej akceptacji administracyjnych danych ilościowych. Artykuł zwraca uwagę na koncepcje fenomenologiczne i etnometodologiczne, przyczyniające się jednocześnie do rozwoju analizy jakościowej w socjologii. Szczególnym przykładem może być rejestracja samobójstw i badanie definicji sytuacji w ustalaniu danych pierwotnych.

Urzędowy charakter danych i dokumentów jako wytworu instytucji wiąże się z odrębnym traktowaniem procesu społecznego, jakim jest etap zbierania i przygotowania danych oraz ich publikacji. Jednocześnie koncepcja obiektywności danych, którą badacz przyjmuje, jest koncepcją rozumienia nauki, ponieważ – w ujęciu fenomenologiczno-konstrukcyjnym – dokumenty i dane są traktowane *per se*, jako samodzielne przedmioty badania. Taki proces badawczy warto analizować w momencie powstawania danych, to jest w chwili ich gromadzenia w organizacji lub zbierania materiałów do sprawozdania.

THE SOCIAL CONSTRUCTION OF OFFICIAL DOCUMENTS AND DATA. MEDICAL DATA

Abstract

Social construction means that the document or data are a product of the organization in which they arise. The official document is so reliable, what the organization wants to show their achievements and to hide flaws. In this way are product official reports, church or bank. Special types of medical data are: suicide, psychiatric and abortion data. The article discusses the problem of low confidence sociologists in the official data and greater acceptance for the administration of quantitative data in medical. It is noted that the phenomenological and ethnomethodological concepts they contributed to the development of qualitative analysis in sociology. A specific example is the registration of suicide and the definition of situation analysis the primary data.

Official nature of the data and documents as a product of the institutions associated with the separate treatment of the social process, which is the stage of data collection and preparation and publication. The concept of reliability of the data by researchers adopted is to understanding the concept of science, since – in terms of phenomenological-constructive – documents and data are considered *per se*, as study are an independent research subjects. Such research process can be analyzed the data at the time of formation, that is, at the time of collection in the organization.

JOLANTA LISEK-MICHALSKA
MARCIN LIPIEC
ANNA OLCZYK
Uniwersytet Łódzki

OCENA METODOLOGICZNEJ I PRAKTYCZNEJ JAKOŚCI FOKUSA – PROPOZYCJA PROCEDURY

Streszczenie

Naczelnym celem praktyków badań FGI jest pozyskanie informacji umożliwiających zleceńodawcom badań rozstrzygnięcie pytań problemowych lub problemów decyzyjnych – uzyskanie informacji różnorodnych, nasyconych i unikalnych. Na podstawie naszych badań stwierdzamy, że na jakość merytoryczną badania FGI wpływa siła aktywacji poszczególnych efektów grupowych. Precyzując, wymiar nasycenia informacji jest regulowany przez siłę aktywacji efektu stymulacji i śnieżnej kuli, z kolei dwa pozostałe wymiary (różnorodność i unikalność informacji) są pochodną stopnia nasilenia efektu bezpieczeństwa, spontaniczności oraz syndromu grupowego myślenia. Skoro istnieje przełożenie między metodologiczną a praktyczną jakością badania FGI, warto poszukiwać czynników mogących różnicować siłę aktywacji efektów grupowych. Nasz artykuł jest propozycją uwzględniającą wskaźniki i zasady pozwalające w sposób zobiektywizowany sprawdzić, czy analizowana zmienna (np. cecha osobowości dyskutanta) jest czynnikiem faktycznie różnicującym nasilenie efektów grupowych i tym samym pośrednio oddziałującym na praktyczną jakość badania FGI.

METHODOLOGICAL AND PRACTICAL EVALUATION OF FOKUS GROUP INTERVIEW (FGI) – A PROPOSAL OF EVALUATIVE PROCEDURE

Abstract

The main goal of FGI praxis is to gather (diverse, rich and unique) pieces of information that can help clients, for whose companies the research is conducted, address the problems or decisions that they need to make. Based on our research results we can claim that the strength of the activation of different group effects influences the quality of merit in FGI research. To be precise, the dimension of information richness is regulated by the strength of the activation of the stimulation effect and the snowballing effect. The other two dimensions (diversity and uniqueness) derive from the level of the intensity of the security effect, the spontaneity effect and the group thinking syndrome.

If there is a relation between methodological and practical research quality in FGI, it is worth looking into factors that can differentiate the strength of the activation of these group effects.

Our article is a proposal (of how it might be done) that involves indicators and rules allowing for the objective testing of whether an analyzed variable (e.g. a feature of character of a focus group participant) is an actual factor that differentiates the escalation of group effects and at the same time indirectly affects the practical quality of FGI.